

razodetje, ki naj preobrne do temelja ves nauk o duševnem življenju, vse dosedanje psihološke in kriminalno-psihološke pojme, kakor to mislijo vneti privrženci Freudove šole. Na drugi strani pa brez pridržka priznavamo delni pomen psihoanalitičnih raziskavanj zlasti glede nezavednih motivacij in njih vpliva na vedenje človeka, med drugim tudi na kriminalna dejanja.

Dočim ima splošna psihoanalitična teorija za seboj že več desetletij, so poskusi njene praktične uporabe v področju kriminologije razmeroma novega datuma. Smo lahko skeptični proti tem prvim poskusom, ki zdaleka niso vsi posrečeni. Vendar ne bi bilo prav, ako bi iz tega razloga zanikali vsak pomen psihoanalize za kazenskopravno vedo in za kazensko pravosodje.

Pazljivo moramo zasledovati to novo znanstveno gibanje, ki utegne privedi do revizije nekaterih zastarelih psiholoških pojmov in vplivati na naše pojmovanje zločina in njegovih vzrokov. Opozoriti na to novo gibanje v naši vedi, podati kratek pregled osnovnih kriminalno-psiholoških idej Freudove šole — to je bila edina skromna naloga tega kratkega predavanja.

IZPOVED DOKTORJA FORCESINA

V L A D I M I R B A R T O L

Ko sem se vrnil pred nekaj leti iz tujine, sem srečal že takoj prve dni na promenadi v Tivoliju svojega nekdanjega tovariša z univerze, doktorja Justa Forcesina. V moje veliko presenečenje je spremljal lepo, mlado gospo, ki je vozila dete v otroškem vozičku. Ni moglo biti dvoma, da je bil Forcesin poročen. Ko sem ga pozdravil, nisem mogel popolnoma prikriti svojega začudenja. Zdelo se mi je, da je rahlo zardel. Nič čudnega prav za prav. Še pred leti je namreč govoril kot najbolj zakrknjen nasprotnik zakona in zdaj ga je bilo bržkone nekoliko sram pred mano. Ker je bilo tudi meni malce nerodno zaradi njega, sem šel pozneje še večkrat mimo, ne da bi ga bil ogovoril.

Od tovarišev sem izvedel, da je študiral, ko je končal univerzo v Ljubljani, še v Pragi, Berlinu in Varšavi. Ženo je že privedel s seboj. Svojčas je bil nemiren in neuravnovešen fant, pravo nasprotje kabinetnega učenjaka. Tudi njegovo delo je imelo na sebi nekaj silovitega, eruptivnega, in čeprav so se njegova biološka raziskavanja odlikovala po neki vprav presenetljivi logiki, je bil po svojem značaju vendarle bolj podoben ustvarjajočemu umetniku kot pa znanstvenemu strokovnjaku. Nje-

gov govor je bil hlasten, bruhaajoč, poln duhovitih domislic in prispodob, vendar v sebi dosleden, prodoren in oster, da smo mu zaradi njega nadeli priimek „ženij“, ki je zvenel sicer nekam zbadljivo, je pa bil obenem rahel izraz prikrite zavisti. Forcesin je kljub svoji vihravosti in kljub ne baš preredkim avanturam prvi med nami končal svoje študije. In baš združitve teh dveh nasprotujočih si lastnosti mu nekateri niso mogli nikoli prav odpustiti.

Nekoč sem ga nehote dohitel samega v Tivoliju. Ko sva si bila vštric, sva se hkratu spogledala in tako je nanese, da sem se mu pridružil. Sprva me je hitel izpraševati, kakor da se boji, da bi ga jaz ne vznemiril s kakim neprijetnim vprašanjem. Polagoma pa sva se le zbližala in pogovor je naposled sam od sebe nanese na njegove razmere.

„Zelo si se izpremenil, odkar se nisva videla“, sem mu dejal. „Zdi se mi, da si se umiril, in kar nekako težji si postal. Tudi zredil si se; pravijo, da je to dobro znamenje.“

Zasmejal se je. „Tri leta sem se potikal po svetu. Dovolj mi je bilo tega večnega klatenja. Iz Varšave sem se domov grede peljal v Prago in se tam oženil z neko svojo bivšo kolegico. Ko sem se vrnil v Ljubljano, sem si ustvaril dom in se vrgel na delo. Imam majhen kemijski laboratorij — veš, za preizkušanje kvalitete živil —, to mi nese toliko, da lahko vzdržujem družinico. Kar se dela tiče, nisem od nikogar odvisen in tako mi ostaja dovolj časa, da se lahko ukvarjam tudi s svojimi lastnimi problemi.“

„Hvala Bogu! Vsaj en človek, ki si je umel srečno postlati!“ sem vzkliknil.

„Prav za prav se zares nimam nad ničemer pritoževati“, je nadaljeval. „Ženo imam, ki je študirala isto, kot jaz, in mi lahko pri delu pomaga. Sledi lahko mojemu razvoju, je dobra gospodinja in skrbna mati, posebnih zahtev nima nobenih in — kaj hočeš še več? V takih okoliščinah, brate, je človeku življenje zares le v veselje.“

„Nisem slišal veliko zakoncev, ki bi tako govorili“, sem mu priznal. „Kaj naj storim drugega, ko da ti k taki sreči čestitam? Od nekdaj si bil nekak ljubljenelec bogov. Vraga! Marsikdo bi hotel biti v tvoji koži.“

Nasmehnil se je. Prišla sva v tivolski gozd in začela polagoma lesti navkreber. Čez nekaj časa je dejal:

„Veš, tako sijajno pa zopet ni, kakor si misliš. Vsaka dobra stvar ima tudi svojo slabo stran. Sicer pa — to mora itak biti, če hočeš sploh občutiti srečo.“

„Ali se še spominjaš,“ sem ga vprašal, „kako si se še pred leti bal, da bi ti bili žena, dom in sploh urejene razmere samo v oviro pri tvojih načrtih?“

„To je bila mladostna prenapetost“, je odvrnil nekam vznemirjen. „Danes se smejem svoji takratni ‚modrosti‘. Človek se pač razvija, zrelejši postane in njegove izkušnje se pomnože.“

„Zdi se mi, da ima tvoja nekdanja trditev, da je ustvarjajočemu človeku potrebna čim večja svoboda, vendarle jedro resnice v sebi“, sem mu ugovarjal.

„Mar nisem i danes dovolj svoboden?!“ se je nenadoma in nepričakovano hudo razburil. „Kaj pa prav za prav razumeš pod besedo ‚svoboden‘? Morda tisto fizično neodvisnost, v kateri se počutiš kakor lutka, ki ostane samo zato v ravnovesju, ker je privlačenje nitk, s katerimi je povezana in ki jo pritegujejo nase, od vseh strani enako? Hvala lepa za tako laži-svobodo! Svoboda je ali v človeku samem ali pa je sploh ni. Zunanje okoliščine ne morejo na njej ničesar izpremeniti. To je moje sedanje mišljenje.“

„Popolnoma pravilno, popolnoma pravilno“, sem se hitel opravičevati, ker sem se bal, da sem ga bil nemara razžalil.

Prišla sva na vrh tivolskega hriba in zavila počasi proti Rožniku. Bil je topel poleten popoldan, nebo je bilo jasno in solnce je veselo prosevalo skozi zeleno listje dreves. Forcesin je stopal, slok in droben, nekaj korakov pred mano, z rokami na hrbtu in z glavo k tlom upognjeno, kakor da bi nekaj iskal. Nenadoma se je obrnil k meni in me vprašal:

„Ti, ali se ti ne misliš ženiti?“

Zamomljal sem nekaj, kakor da ne vem, ne kako ne kaj. Dejal je:

„Ko si človek izbira družico, ima v glavnem dve tipov ženske na razpolago: ali tako, okrog katere mora plesati on, ali tako, ki sama pleše okrog njega. Prve so zanimivejše, druge pa boljše žene. Sedaj pa, kakršen je njegov značaj: če je dovolj močan, da prvo pridrži, si bo izbral njo. Ne bo mu žal: izbral si bo čuvstveno fino niansirano ljubico, ki se mu bo kazala neprenehoma v drugi obliki. Če pa išče predvsem ženo kot gospodinjo in mater svojim otrokom, si bo izbral drugo. Ne bo mu povzročala niti velike brige niti velikih skrbi. Če se bo znašel v to usodo, bo preživel svoje dni plodno, mirno in v zadovoljstvu.“

Začudil sem se, potem pa me je premagal smeh.

„Zlomka!“ sem vzkliknil. „Pošteno si napredoval. Célo teorijo si si ustvaril o zakonskih ženah, odkar si se poročil. En tip si pa le izpustil. In sicer baš tistega, ki bi ti moral biti najbližji: moderno, izobraženo ženo, ki je možu predvsem tudi tovarišica in svetovalka pri njegovem delu. Po mojem mnenju bi se človek, ki opravlja kakršnokoli kulturno delo, ne smel poročiti z drugačno ženo. Ali ne misliš tudi ti tako?“

Zamahnil je z roko in dejal: „To so floskule neporočenih ali razočaranih žen in romantičnih kratkovidnežev. V svojem bistvu je ostala

ženska isto, kar je bila vse večne čase: Ali je ljubica, ali pa domačica. Ženska kot javna delavka, kot tovarišica moškemu, je samo moda ali kvečjemu pobožna želja prenapetih. Tudi jaz sem verjel nekoč, da se je ženska emancipirala in se bistveno izpremenila. Pa sem se silovito zmotil. Staro vino v novih mehovih. Sicer pa — kaj bi ti govoril! Ženske ne spoznaš drugače, razen v zakonu. Imel si lahko dvajset ljubic, živel in spal z njimi, prebil dneve in noči: njihovega jedra le nisi pogodil. Prav jih je sodil Nietzsche, ko je zapisal: Tudi še tako pretkan trgovec si kupi vselej svojo ženo v vreči.“

„Tri sto zlodjev!“ sem vzkliknil začudeno, „kako moreš vendar tako govoriti, ko pa imaš sam ženo, o kateri si dejal, da ti je najboljša tovarišica, da sledi tvojim mislim in te v vsakem oziru popolnoma razume?! Odkod črpaš te svoje več ko čudne izkušnje? Mar misliš, da je ona edina izjema med ženami?“

Tiho se je nasmehnil. Zdelo se mi je celó, da je narahlo prebledel. Prišla sva na Rožnik in zavila v krčmo. Naročila sva gnjati, sira in steklenico dobrega štajerca. Ko sva si nekoliko privezala dušo, sva nadaljevala pogovor.

„Tisto, kar sem ti prej povedal o svojem zakonu,“ je dejal Forcesin premišljeno in počasi, „je vse čista resnica. Toda vsaka resnica, ki se tiče človeških stvari, ima po več lic. Prej sem ti pokazal ono lice, ki je najbolj pri vrhu. Prav taka se ti pokaže spočetka ženska. Ko sem na primer spoznal svojo sedanjo ženo, je bila prepolna znanstvenega navdušenja. Razkrival sem ji svoje znanstvene izsledke, svoje tolmačenje svetovnega sestava, življenja in smotrenosti v njem — povsod mi je skokoma sledila. Strmel sem: tako lepa ženska, pa tolikšna duševna razboritost! Videl sem v njej pravo čudo in razodetje. Po svoji navadi sem se ji iztrgal, šel sem v Berlin, v Varšavo, toda nikjer je nisem mogel pozabiti. Nenadoma sem si dejal: Kaj je bolj enostavnega, kakor da se poročiš z njo? Ženska, ki te tako razume, ti ne more postati nikoli ovira pri tvojem delu. Šel sem in se oženil. Toda joj jadrne izpremembe! Po prvi vrtoglavici se je nenadoma pokazalo, *da je bilo vse tisto ‚visoko razumevanje‘ samo spretno uporabljeno ljubezensko sredstvo samice, ki skuša z njim ujeti moža!* Nič ji ni bilo potlej bolj odvratnega, kakor če sem govoril o svojih izsledkih in o svojem pravem delu. O, dà! Delo v laboratoriju — pri tem mi tudi sama rada pomaga. Njegovo vrednost — praktično, v denarju plačano vrednost z lahkoto spoznava. K njemu me še celó sama nagovarja. Samo da molčim o onem, kar smatram za svoj edino pravi, notranji poklic! Ta, vidiš, ji je pravi trn v peti.“

„Zdi se mi, da pretiravaš“, sem mu dejal. „Kot vsak človek, ki mnogo razmišlja, si tudi ti silno egocentričen in tvoja žena gotovo občuti

kot krivico, da se pač mora ukvarjati s tvojimi brigami, ti se pa bržkone za njene ne zmeniš.“

„Ne, brate, to ni resnica. Kot dekle je kazala, da se zanima za iste stvari, kot jaz“, mi je odvrnil. „Danes pa ji roji vse kaj drugega po glavi. Klobuki, nogavice, sosedi in sosedje, kaj je dejal Iks, kaj Ipsilon in še vse polno podobnega. In vseh tistih malenkosti, ki so morda zares važne za dom, o katerih se pa ne izplača govoriti, so ji polna usta. Nič bi ne rekel, če bi izprememba ne bila prišla tako nenadoma in tako temeljito. Prav ta bliskoviti prelom je, ki mi daje toliko misliti. Pa tudi to bi navsezadnje še lahko prenesel. Potolažil bi se pač z znano trditvijo, da je ženska predvsem rojena za ženo in mater. A spoznal sem še nekatere druge lastnosti, ki sem jih pozneje zasledil, spominjajoč se nazaj, pri sleherni ženski. Lahko si misliš, kako osupel sem obstal nekoč, ko se mi je nenadoma odkrilo dejstvo, *da ženska ne misli v okviru znanih Aristotelovih zakonov logike*. Zakon identitete na primer, ki ga spoštuje še tako preprost moški, je njej docela tuj. Njej na noben način noče v glavo, čemu bi moral biti A zato A, ker je A. Njej je A lahko B ali C ali karkoli. Zanja velja samo *zakon njenih želja in njene volje*: če ji ni všeč, da je A A, potem pač ni A in od tega je ne odvrne nobena sila. Kadar ti pritrjuje, vedi, da se je samo prikrila. Takrat ima gotovo nekaj za plotom; s svojim priznanjem te hoče obvezati za kako protiuslugo. Največja usluga, ki ji jo moreš storiti, je, da jo popelješ pred oltar: za dosego tega smotra bi ti priznala vse aksiome sveta. Seveda se ti pozneje temeljito maščuje za tisto svoje popuščanje. Nihče manjši kakor Napoleon je nekoč zapisal sloviti stavek: v ljubezni je možna samo ena zmaga: beg. In jaz tepec sem mislil, da je povedal samo duhovit paradoks! Bodi kdorkoli in karkoli: če si ostal pri ženski, si bil ali še boš poražen.“

Nisem mogel skriti rahlega nasmeška. Dejal sem mu: „Ujel si se v past in vse tvoje filozofiranje je samo srdito otepanje, ker ne moreš raztrgati vezi.“

„Le smehlaj se“, mi je rekel malce užaljen. Kmalu pa se je zopet pomiril.

„Seveda so moje izkušnje subjektivne, toda le toliko, da so me lastni doživljaji opozorili na stvari, ki bi jih bil sicer najbrž spregledal“, je nadaljeval. „Danes so moje oči za te pojave dvakratno izostrene . . .“

„Je že vse prav“, sem mu vpadel v besedo. „Vendar vse tvoje izkušnje ne morejo spraviti s sveta tistega dela v kulturi, ki so ga baš zadnja desetletja ustvarile ženske. Kam pa hočeš uvrstiti te, če na splošno odrekaš ženskam vsako višjo sposobnost?“

Počasi si je prižgal cigareto, odrinil prazni krožnik in se naslonil s komolci na mizo.

„Priznam: je neka skrivnost v ženski, ki je, po pravici povedano, še danes ne razumem. Namreč sposobnost, da sledi moškemu po najbolj zavutih potih njegovega razglabljanja, ne da bi imela sama za te stvari najmanjši smisel ali pa da bi mogla dodati temu vsaj trohico svojega. Po univerzah sem videl ženske, ki so ti z največjo bistrumnostjo razkladale Kanta; njegove misli so dojemale kar mimogrede, da se je zdel marsikateri moški poleg njih pravi siromak na duhu. Toda kakor hitro je ta moški tuje misli doumel, jih je že spravil v sklad s celotnim svojim znanjem in jim dal njihovo mesto v svojem celotnem miselnem sestavu. Ženski pa so ostale kakor nekaj, kar je izven nje, s čimer se pač lahko poigrava in kar lahko po svoji volji obrača, se je pa nikoli in v ničemer ne more dotakniti. Zato si drznem trditi: Vse tisto navidezno razumevanje pri ženski je samo za čudo spretno ponavljanje misli moškega in izvrsten spomin; zanka možitve željne samice je ali igrača: laž je in humbug. Basta. Svet še ni videl ženske, ki bi bila kaj bistvenega izumila — ne mislim nekatera slučajna odkritja, ki so jim priletela kakor zrelo jabolko v naročje —, tudi ne, ki bi bila zgradila kako novo teorijo, hipotezo ali karkoli, kar bi zahtevalo resnične ustvarjalne moči. Kjerkoli pa je treba posnemati, podoživljati, pooblikovati, tam je lahko nenadkriljiva mojstrica. Ples, oder, reproducirana glasba: to so polja, ki jih obvlada. Kakor moški telesno ne more roditi, tako, zdi se mi vsaj, ženska ne more duhovno ustvarjati. Evo: tudi tukaj — stroga pravičnost usode! Vidiš, zadnje čase se mi je nenadoma začelo svitati, kaj je mislil Mohamed, ko je dejal, da je ženska brez duše. V nekem smislu bi mu skoraj pritrnil. Kakor manjka moškemu nekaj bistvenega, kar je dano ženski, namreč telesno roditi, tako manjka ženski nekaj bistvenega, kar ima moški: oblikovati v duhu. In čudno! Kakor oplaja moški žensko telesno, tako oplaja ona njega duhovno. To je dejstvo, ki ga nihče ne more zanikati.“

„Če priznaš torej, da more ženska moškega duhovno oplajati, potem ji vendar z Mohamedom vred ne moreš odrekati visokih duhovnih funkcij“, sem ga zavrnil.

„Motiš se“, je povzel zopet. „Saj moškega lahko duhovno oplajajo tudi nebo in oblaki na njem, gozd, vasi in polja ali celo tihožitje in mrtvi predmeti v sobi. Vse to nam potrjuje brez števila pesnikov, slikarjev, pa tudi filozofov in mislecev. Je pa še nekaj, kar me sili, da pritrjujem Mohamedu. Pred nekaj leti sva obširno razpravljala o psihoanalizi. Ali se še spominjaš? Takrat sem bil še ves vroč od njene novosti, pa sem ti trdil, da je to metoda, ki je najgloblje prodrla v človeško notranjost

in po kateri je načeloma možno sleherno spoznanje. Danes sem prišel za točko naprej. Res je: ž njo je človeštvo dobilo dostop do tistih nezavednih gonov in vzmeti, o katerih se je včasih sanjalo samo najbolj tankočutnim pesnikom. Vendar je še nekaj, česar nam psihoanaliza ne more razložiti: *namreč izvora tiste čudne urejajoče in organizirajoče funkcije v nas, ki omogoča, da se v naši notranjosti zrcali celoten svetovni sestav kakor v bolj ali manj čistem jezeru, tista božja iskrice, katere eden izmed temeljev je tudi spoznanje logičnega aksijoma A je A, ki ga lahko z drugimi besedami izraziš kot: priznavanje dejstev, tista sposobnost, ki nam omogoča, da kritično pretresamo vse, kar je, in ki nosi v svojem vrhuncu ime: genialnost, in kar je koncem koncev tudi — psihoanaliza sama.* Ta funkcija, vidiš, je tudi najbolj inteligentni in nadarjeni ženski tuja. Nisem še srečal ženske v življenju, ki bi imela v vseh podrobnostih dograjen in izdelan nazor o svetu in vesoljstvu, o življenju, o dolžnosti in morali. Vsaka ženska lahko prenese v svoji notranjosti največja nasprotstva. Obratno pa vidiš tudi pri najbolj preprostem kmetu ali delavcu, kako enotno, dasi morda naivno in nepopolno, gleda na svet, kako presoja vse stvari z enega vidika in si polagoma dogradi nazor o vesoljstvu, ki je čudovito logičen in v sebi zaključen. Imajoč ta dejstva v mislih, je morda Mohamed izrekel oni zloglasni stavek o ženski. In v tem pogledu mu tudi jaz pritrujem.“

Oplaknil si je grlo s par krepkimi požirki. Ta čas sem uporabil, da sem premislil njegove besede. Odvrnil sem mu:

„Tudi če je vse res, kar trdiš, še vedno ne razumem, zakaj se ti je treba toliko razburjati nad temi stvarmi. Marsikomu se morda dozdeva isto, pa gre molče in brez posebnega tamtama mimo.“

Bliskoma je uprl svoj pogled vame in njegove sicer tako jasne modre oči so se zmračile. Stisnil je svoje visokoobokane obrvi, da so se mu skoro stiskale nad nosom. Tak je bil podoben iskremu, razkačenemu sokolu, ki se pripravlja, da se zakadi v sovražnika. Malce me je prestrašil in baš sem mu hotel reči besedo, da bi ga pomiril, ko je dejal:

„Verjemi, tudi jaz bi šel mimo teh stvari brez ‚posebnega tamtama‘, kakor si se izrazil, če bi se ne čutil krvavo prizadetega baš po njih. — Gotovo si tudi že sam opazil, kakšno veselje imajo preprostejše ženske, če morejo pri moškem izriniti tekmovalko. To lastnost pripisujemo navadno njihovi osebni nekritičnosti, češ, da si taka ženska misli na svojem dnu: moški, ki ga je ljubila moja tekmica, ki so ga ljubile tudi druge ženske, mora že nekaj imeti na sebi. Navadno sodimo, da je pri inteligentnejših ženah drugače. In sicer zato, ker si izbirajo predvsem može, ki se odlikujejo po duhovnih kvalitetah, ne glede na uspeh, ki so ga imeli sicer pri drugih ženskah. Toda to je usodna pomota. Prišel

sem namreč na sled dejstvu, ki se zdi na prvi pogled čez mero fantastično. Opazil sem, *da se mora tudi taka ženska boriti proti tekmovalki*, in sicer proti nevarni in močni tekmovalki, nad katero zmagati je njena največja in najvišja slast. Ta tekmovalka pa je *najboljše v moškem, njegov notranji poklic, njegovo poslanstvo, njegov genij, tisto, kr je božjega v njem*. Prepričan sem, da se na dnu njene zavesti izvrši prejšnjemu popolnoma podoben miselni potek, ki se, z besedami izražen, glasi morda tako: Mož, ki si ga je izbral tolikšen duh za svoje bivališče, mora že biti nekaj. Pojdimo tedaj k njemu in skušajmo izriniti nadležnega duha. Zakaj mož je vreden, da mu darujem svojo ljubezen, vreden je, da si ga osvojim in si ga izberem, da me oplodi. Ko sem prišel do tega spoznanja, se mi je nenadoma odgonetilo nešteto tragedij velikih duhov. Danes razumem, zakaj je mladi Goethe pobegnil od Lili, ki jo je ljubil, da je še kot sedemdesetleten starec dejal: tako, kakor takrat, nisem ljubil nikoli več. Ona je bila edina, ki bi bila lahko zares tekmovalka njegovemu geniju. Sedaj lahko slutim, kakšno strahovito borbo je moral bojevati orjaški Tolstojev veleum z ženo, ki jo je ljubil. Kako jo je poniževal s tem, da ji je dajal prepisovati svoje ogromne romane, ki so bili plod tistega, proti čemer se je ona ves čas na skrivnem borila. Besen izliv te borbe: Kreutzerjeva sonata; zadnji poskus osvoboditve njegovega genija: njegov beg tik pred smrtjo. Porazi in zmage Strindbergove, Nietzschejevo samotarstvo, Kantovo nerazumljivo dvakratno oklevanje, da bi se poročil; Leonardova 'tiha ljubezen', Michelangelov 'platonizem', 'nerazumljivi' vzrok Prešernove nesrečne ljubezni, ki je bila edini vir vse njegove poznejše veličine, Sokratov 'strah' pred domačo hišo, Platonov nazor o ljubezni do mladeničev, ki so edini sposobni, da razumejo moža — od začetka do konca en sam boj za svobodo genija proti ženski. In od druge strani: en sam obupen napor ženske, da bi zlomila moč te svoje nevidne sovražnice in tekmovalke. — Videl sem može, tudi pri nas sem jih videl, ki so v mladosti veliko obetali. Priborili so si tudi ime in se potem oženili. Joj klavrne prikazni! Poleg suhega, drobnega možička koraka košata matrona in v njenih očeh trepeteta lesket zmagovalke, kakor da bi hotela zalučati v svet: Glejte me, jaz sem njegov duh, njegova slava, njegov genij! Vse časti pripadajo meni. Drugega moža sem videl. Pravico bi imel, da bi stopal s pokončno glavo. Pa hodi po cesti kakor polomljen hudič, poleg njega suha, koščena ženska z gadjo glavo in zmerom lačnimi očmi. To je njegova slava, ki jo je sanjal v mladosti. Sram ga je je sedaj. In še sem jih videl nešteto, strtih in premaganih, katerih genij ni bil dovolj močan, da bi kljuboval ženskim vezem. Videl sem pa tudi take, ki jih je duh zapustil, ker je bila posoda, v katero je šel, preslabotna. Rečem ti: v teh

spoznanjih se mi je zasvital pomen stvari, ki so veljale za nerešljive zagonetke: nepojmljivo dejstvovanje velikih osebnosti.“

„Vse to mi je do neke mere razumljivo“, sem mu dejal, ko je za delj časa umolknil. „Vendar mi še vedno noče prav v glavo, čemu bi morala biti vsaka ženska taka, da bi se borila zopet tisto v možu, kar imenuješ ‚njegovo najboljšo‘. Saj nima to vendar nič skupnega z ljubeznijo, ki jo goji do žene.“

„Tudi jaz sem včasih tako mislil“, mi je odvrnil. „Takrat se mi je na primer zdelo, da je Strindberg, ki je pisal, kako so bile njegove žene ljubosumne na njegovo delo, psihopatičen ljudomrznež, ki vidi strahove tam, kjer jih ni. Odkar so se mi odprle oči, pa vem, da je izpovedoval čisto resnico. Poznal sem delavsko rodbino. Mož je ves dan trdo delal v tovarni. Ali zvečer je zablisnilo čelo to sajavo, kakor pravi pesnik v Dumi. Srečal si ga na političnih shodih, kako je z mrzličnimi očmi spremljal ‚silne kretnje govornika‘ in v duhu gledal rod, ‚ki še rojen ni‘. Dan in noč je prejokala njegova žena. Prosila, rotila ga je, naj opusti to ‚škodljivo navado‘, katere edina posledica je bila zanjo ta, da je imela neprestano oblastva na vratu. Toda mož ni odjenjal. Govoril je in propovedoval in naposled izgubil — delo. Ko sem videl tedaj njegovo družico, je bila podobna zavrženi in poteptani ženski. — Kaj misliš, da so žene slepe, da ne vidijo, pod kako strašno oblastjo neke njim nepojmljive sile živi tak moški? Da ne čutijo vse tiste neizmerne ljubezni, ki jo daruje temu nevidnemu zapovedovalcu v sebi, da jim ne seže v dno srca njegova brezprimerna vdanost in požrtvovalnost do lastnega notranjega poklica, njegova večna pripravljenost, odreči se sleherni udobnosti, odreči se najprimitivnejšim zahtevam življenja, dà, žrtvovati tudi najdražje — svojo osebno srečo v prid tistega, kar je njim tuje in kar ima oblast nad njim, ki ga ljubijo? Samo pomisli: kaj je slajšega za ženo, kakor to, da more reči: moj mož se je odrekel svoji sijajni bodočnosti, svojim blestečim ciljem, svojemu notranjemu poklicu zavoljo — mene? Ali ni to dokaz, da mu je ona najvišje na svetu? In kako ji mora biti pri srcu, ako vidi, da se vsemu, celo rodbinski sreči in ljubezni do nje, odreče zaradi nečesa, kar je njej tuje in brez prave vrednosti? Poglej Cankarja! Kakor da je živel vse življenje pod nekim silnim, nepremagljivim diktatom, ki mu je slepo in nesebično in do skrajnosti vdano služil, taka je bila njegova pot. Ali je tedaj kaj čudnega, če si ženska, ki tako hrepeni, biti čim bolj ljubljena, želi, da bi moški, ki ume tako neizmerno ljubiti, odvrnil to svojo ljubezen od tistega svojega temnega glasu v sebi in jo podelil — njej? In ko vidi, da je le njegov notranji poklic močnejši, kako bi ga naj ne zasovražila iz

vse duše? Kako bi naj pritajila to svojo ljubosumnost, če pa sodi, da je sama dovolj močna in močeve ljubezni vredna?!”

„Kakor se zdi jo na prvi pogled tvoja izvajanja logična,“ sem pritisnil nanj z ugovorom, „tako se mi vidijo vendarle v svoji osnovi izkonstruirana in izumetničena. Kako moreš vendar ločiti človeka v dve taki polovici, kakor je po tvojem mišljenju talent v nasprotju z ostalo osebnostjo? Človek je vendar neločljiva celota, individuum, in žena, ki ljubi vse drugo na njem, bo vendar in predvsem celó ljubila tudi njegov talent!“

„Na videz je to popolnoma jasno“, je dejal Forcesin z rahlim smehljajem. „Toda že Sokrat je govoril o nekem skrivnostnem glasu v sebi — daimonionu —, ki mu prišepetava spoznanja in resnice o življenju in svetu. Koliko je ta čudežni glas razširjen, ne morem prav presoditi; najbrže je pri veliki večini neslišen ali le težko opazen. Jaz sem se ga dodobra zavedel šele tedaj, ko sem se poročil. Takrat je namreč na čudežen način utihnilo v meni nekaj, kar se mi je prej zdelo samo ob sebi umevno in kar mi je nudilo najvišje radosti in užitke. Namesto njega pa se me je začela polasčati neka silovita napetost, neki nepremagljiv notranji nemir, kakor da bi nekje na dnu mojega bistva rilo in rovarilo nekaj, kar bi se rado manifestiralo, pa ne more na plan. Besno sem se vrgel na delo, začel sem predelavati prejšnje osnutke, vrtal dan in noč v svojih mislih nazaj in iskal izhoda. Žena mi je začela prigovarjati, naj opustim to ‚brezplodno tratenje‘ svojih sil, naj se vendar posvetim izključno realnemu življenju, ko imam svoj dom in svojo družino. Ker ji nisem mogel ugoditi, je začela rasti med nama neka čudna napetost. Sprva prikrito, potem vedno očitneje je začela zasmehovati moje napore, jezljivo in srdito, kakor se zasmehuje prejšnja ljubica. Jokala je in mi očitala brezobzirnost, pomanjkanje ljubezni, češ, da mi je več do dela, kakor do nje. V laboratoriju delam lahko noč in dan: čim več storim, tem bolj jo razveseljuje. Toda tisto, kar je meni ljubo, tisto, vidiš, besno sovraži. Spominjam se, kako sem včasih nosil v sebi zgradbe — ‚tuja telesa‘ sem jih nazval pri sebi —, kako sem taval kakor obtežen od njih, podoben nosni ženski, neprestano išoč možnosti, da bi jih nekam odložil, da bi jim dal telo in materialno obliko, in vendar v srcu presrečen. Kakor oplojenega sem se čutil od neke tuje, od mojih siceršnjih stremljenj in nagonov neodvisne moči, ki je treščila vame kakor strela iz nekega neznanega sveta. Spominjam se, kako sem šel neke noči ves obupan in razboljen od močnega ljubezenskega pretresa v gozd, da bi našel hladila svojim skelečim bolečinam. Nikjer nisem videl svetlega žarka, nikjer nisem našel misli, ki bi me tolažila. Zastudilo se mi je življenje, zastudil se mi je svet; ljudi sem zasovražil do besnosti. Ko pa se

mi je srce trgalo od najhujše muke, je nenadoma udarilo vame nekaj čudovitega: Kakor da je šinila v ves ta bolestni kaos blesteča iskrica in bliskoma zanetila požar, se je razlila preko mojega notranjega sveta neka čudežna svetloba. V njenem svitu so se v trenutku razbežale vse sence, ves svoj položaj sem pregledal z nenavadno jasnostjo, videl sem v vse, tudi v najbolj skrite koticke, spoznal vse motive svojim bridkostim in težavam. Za trenutek je obstalo vse to tako pregledno duševno stanje v nekem nepojmljivem miru, togo in nepremično. Sicer tako begotne in nestalne čuvstvene silnice so se postavile predme nazorno, kakor otipljivi predmeti. Tedaj se me je polastil silovit, radosten nemir, ki sem ga že poznal in ki mi je povedal, da bo tisto, kar je najvažnejše, šele prišlo. In nenadoma je bilo tu in se izluščilo v spoznanje: *„Početnik sleherne rasti navzgor, početnik slehernega dejanja in slehernega ustvarjanja je bolest.“* Zakaj bolest, nezadovoljnost sta tista činitelja, ki ženeta živa bitja k izpremembam, k iskanju boljšega, srečnejšega stanja, k iskanju pokoja, za katerem stremljivost koncem koncev sleherni živi stvar. — Vse prejšnje bolečine in brige so bile pozabljene, pozabljena stud in gnus do življenja. Vsega sem se predal neizmerno radostnemu delu urejanja in organiziranja tega novega spoznanja. Darwinov nauk o borbi za obstanek in o ohranitvi močnejšega se mi je v trenutku premaknil iz središča razvojne teorije in zavzel neko popolnoma postransko mesto. Kaj je bil njegov činitelj, ki ga ureja zgolj slepi slučaj, proti mojemu notranjemu gonilu, ki vodi žive organizme iz njih samih do višjih oblik? Vso noč sem prebil, presrečen, ob radostnem prestavljanju vsega, kar sem vedel o živem, v smislu svoje nove ugotovitve. Gledal sem, z duhovnimi očmi sem gledal, kako se je porajal nov svet. Polagoma, polagoma je prišel red v kaos, duševne sile so vedno bolj popuščale, svetloba je začela stopnjema ugašati v meni, pollašcala se me je trudnost, in ko sem naposled zaspal, je bilo delo storjeno. Drugi dan sem stopil z novim, za dovršen del izpopolnjenim ogledalom sveta, trden in svest samega sebe, v življenje. In sedaj naj bi se vsej tej radosti, vsemu temu pričakovanju oploditve od te čudovite sile odrekel in se posvetil zgolj delu in trudu za to borbo svojo družinico! Pozabil naj bi, da sem bil nekoč stvaritelj novih, lastnih svetov, izumitelj novih sistemov in novih zrelšč na življenje? Da bi padel z višine zavestnega ustvarjalca na nižino slepo delujočih silnic prirode, ki se jim pravi ohranitev individua in ploditev vrste? Da bi videl svoj genij v ženi, svoj končni smoter v otrocih? Ah, prevelika je bila radost v meni, ko so se mi spočenjale v duhu nove podobe sveta, da bi se ji mogel za vselej odpovedati! Premočen je bil diktat tiste sile, da bi se ji mogel kdaj izneveriti. Ona je moja ljubezen, moje hrepenenje in moj poslednji smoter. In če žena čuti, da je nekaj, kar je izven mene,

čuti pravo. Kaj morem zato, če si je ta sila izbrala mene za svoje bivališče? Samo eno vem: vredna je, da ji služim z vso ljubeznijo in vdanostjo. To je moj edini pravi poklic. To je moj najvišji in najneizbežnejši zakon. Rečem ti: človek, ki je šinila vanj božja iskrica in je sicer v marsikaterem oziru bojazljivec, se izpremeni nenadoma v leva, kadar mu gre zanjo. Lahko je slabič in omahljivec, vdan sleherni strasti, nesposoben, da bi se upiral najmanjši izkušnjava: v oblasti tega demona postane najpokornejši njegov hlapec in najneumornejši njegov služitelj: zanj se lahko odreče vsemu, kar ga sicer veže na stvari tega sveta. On mu postane edina zapoved, ki se ji pokori. Ne išče ne priznanja ne hvale za svoje delo: edino, za kar mu gre, je, da lahko nemoteno služi. Moral bi biti slepec ali smešen samozaljubljenec, da bi ne videl, kolikšna krivica se baš zavoljo te izredne sile godi ženskam. Toda že v svetem pismu lahko čitaš, da dvema gospodarjema ne moreš služiti. In če že enkrat služiš svojemu notranjemu diktatu, ne moreš obenem služiti ženski. Prava ženska pa od tebe zahteva, da ji služiš in daruješ vso svojo ljubezen. Samo ženska, ki lahko prenese, da igra pri možu drugo vlogo, se lahko sprijazni s to neizmerno ljubeznijo moškega do nečesa, kar ni ona. Toda taka ženska je slaba ženska; ona same sebe ne ceni dovolj. Saj se mora zavedati, kot kaj služi možu, ki ji vse svoje ljubezni ne daruje. Morda se kje dobi bitje, ki je tako brezmejno požrtvovalno, da trpi zavoljo svoje velike ljubezni do moža tudi tekmovalko poleg sebe. Nisem imel priložnosti, da bi pogledal v tako dušo: vendar se mi močno dozdeva, da se le nekje, morda sto klafter globoko, skrivajo mržnja in zavist in ljubosumnost. Največjo tragedijo od genija premagane in poteptane ženske je popisal Goethe v Faustu: mislim namreč tragedijo Margarete. Pesnik ni zamolčal niti enega samega življenjskega činitelja, izpustil ni niti ene same delujoče vzmeti. Margareto skrbi Faustov dušni blagor: hotela bi ga privesti v naročje edino zveličavne vere. Mefisto, Faustova mračna senca, razkrije tajne motive njenega prizadevanja. Faust silovito vzroji nad 'nesramnim podtikanjem' svojega druga, vendar pobegne od Margarete. O, ta večni pobeg! In dekle ostane samo s svojo boljo in sramoto. Poznejši Faustov poskus rešitve iz ječe izpodleti. Zdi se nam samo kot dolžno prikazovanje reakcije vesti. Kajti kaj naj bi počel veleum, kakršen je Faust, s preprostim dekletom, kakršna je Margareta, če bi ga priklenila nase? Ali bi ne bila to še veliko hujša tragedija, kakor je tragika zapeljane in zapuščenega dekleta? Ali bi ne bile to peklenske muke priklenjenega Prometeja?! Nemara zato ne moremo prav obsoditi junaka, čeprav se nam zdi njegovo dejanje strašno. Dà, saj celó sočuvstvujemo z njim, ki ga žene tako grozotna usoda.

Koliko bolj nam je sedaj razumljivo, da je mladi, še nedozoreli Goethe pobegnil od Lili, ki je bila po mnenju njenih sodobnikov ne samo čudovita po svoji lepoti, temveč izredna tudi po svojih duševnih lastnostih. Ali ne bi moral taki ženski nuditi več, kakor pa bi prenesel njegov genij? Tolstoj je dejal nekoč Gorkemu: ni nevarna tista ženska, ki drži moškega za . . . , temveč tista, ki ga drži za dušo. Zame ni dvoma: kdor pobegne, pobegne zato, ker čuti, da mu preti od nekod nevarnost. Kaj pa je, če premisliš vse, kar sem ti doslej povedal, za genija hujša nevarnost, kakor prevelika in tudi — presrečna ljubezen?! In če se je odrekel tej, zavestno ali nezavestno, da more bolje služiti svojemu notranjemu diktatu, ali ni na ta način dokazal svoje veličine in postal vreden, da mu dá njegov demon izreči tisto, kar ni dano nobenemu drugemu smrtniku? Vse to, vidiš, ženska instinktivno čuti. Demon zemskega, demon telesne ohranitve rodu, ki prevladuje v njej, vidi v demonu nadzemskega, nadizkustvenega, duhovnega, ki si je izbral moža za svoje bivališče, svojega najhujšega zoprnika, ki ga z vso srditostjo sovraži in se vojskuje zoper njega. Izriniti ga, zavzeti njegov prostor tudi v možu, je njegovo najvišje in najtrdovratnejše hrepenenje. Kar je v možu zemskega, ga priteguje k ženski, kar nadizkustvenega, ga trga od nje. Šele stik, vidiš, med obema omogoči, da dobi nova, edinstvena podoba sveta svojo obliko. Toda ko se je rodila ta in je postal duh moškega zopet svoboden, tedaj postane njegova posoda nemirna in silno koprnjenje po novi oploditvi se je polasti. Nič ji ni več do doma, nič do ljubezni in žene, nič do otroka: vsa trepeče od razburjenja in tava brez pokoja okoli in išče kakor za možitev godna devica onega, kar bi jo oplodilo. In ko tega ne najde doma, se ji zahoče daljine in potovanja, zamamljajo jo visoke goré in zasneženi prelazi, kliče jo morje, vse z jadronicami posuto, ki imajo vsa jadra napeta. Koderkoli hodi, jo spremljata bolesten trepet in radostno pričakovanje. In prej ne najde ne miru ne pokoja, dokler ni treščilo vanjo tajinstveno seme in je oplodilo. — Ampak gorje posodi, ki se je dala v slabem trenutku premagati od zemskega demona. Ko je izlila vino iz sebe in spovila plod, postane nemirna in išče, kar bi jo vnovič oplodilo. Tedaj začuti, da jo uklepajo vezi in da ne more za svojim hrepenenjem. Demon, ki je počival v njej in jo vodil, začne besneti in silna lakota se ga polasti. Silovito začne trgati na svojih verigah in posoda, ki ga vsebuje, je kakor igračka v njegovih rokah. Nepopisna je bolečina takega človeka. Če odjenjajo vezi, tedaj se sproži v svet kakor izstreljena puščica in ni mu zlepa svobode dovolj. Ako ga pa strejo oklepi, tedaj šine demon iz njega in ga za zmerom zapusti. Taka posoda blodi odslej prazna okoli in njena podoba je bolj

klavrna od slehernega drugega zemljana. Le senca človeka je še, žalosten preostanek nekdanje bogate vsebine. In zemski demon, ki ga je premagal, stopa mogočno in košato v obliki ženske poleg njega. — Vidiš, v tako dilemo sem zašel tudi jaz. Nimam ti veliko povedati. Grešil sem proti svojemu notranjemu glasu in tako sem padel v vezi, da sam nisem vedel, kdaj. Začelo pa se je tako: Že od vsega začetka sva si prišla z ženo večkrat navzkriž. Potvarjanje dejstev v dobro njenih želja je bilo, kar me je najprej osupnilo. Skušal sem ji prikazati stvari, kakor sem jih videl sam in kakor so tudi v resnici bile. Natančno sem ji vse obrazložil — posledica je bila, da mi je začela iznenada besno nasprotovati. Videč njeno trmo, ki je bila slepa za vsak pameten dokaz, *sem popustil od svojega boljšega spoznanja*, sledeč stari prislovcici, da razsodnejši odneha. To je bil moj prvi greh zoper božjo iskrico v meni in izvor vsega poznejšega zla in gorja. Ko sem tako enkrat v malenkosti popustil, sem popuščal odslej tudi v važnejših in najvažnejših stvareh. Kadarkoli sem se postavil po robu kaki njeni nespametnosti, je napela vse sile, s katerimi razpolagajo ženske — solze, prošnje, živčni napadi, molk, odbijanje in podobno — in pritisnila name, da sem zatajil svoje boljše prepričanje in dopustil, da se tepta in ponižuje v meni tisto, kar je najvišjega in najboljšega v človeku. Ta zmaga in ta triumf nad mojim jasnim in neskaljenim pogledom sta ji postala tajni vir največjih in najslajših užitkov. Veselje, ki ga je ob takih prilikah pokazala, je bilo na las podobno onemu, ki sem ga videl pri drugih ženskah, kadar se jim je posrečilo zmagati nad silno nevarno tekmovalko. V takih trenutkih je bila tako srečna, tako neizmerno zadovoljna in srečna, da bi bila storila zame vse, razen da bi se odpovedala izvoru te svoje radosti. Tako je šlo dalje in dalje, dokler se nisem nekoč zavedel, da se je moja prvotna moč, ki mi jo je dajala večja razsodnost, izpremenila v slabost in grd madež na mojem značaju. Tedaj me je postalo samega sebe v dno duše sram. Skušal sem ji dopovedati, da tako ne moreva dalje, trudil sem se, ji objektivno pokazati najino medsebojno razmerje, toda vsaka beseda je bila odveč. Viru svojega zmagoslavja se ni hotela odreči. Še poslušala me ni prav. Par lahkotnih besedi v tolažbo in stvar je bila zanjo opravljena. To omalovaževanje me je seveda še bolj žalilo. Tedaj se mi je zablisnilo v glavi, zakaj v svetu tako pogosto zmagujeta slepota in neumnost nad razsodnostjo in modrostjo. Predme se je postavil zakon svetovnega reda in tragika tistih, ki so izbrani, da prebijajo temo človeške neumnosti in oblast nerazsodnih strasti. Na vse strani sem iskal izhoda. Ko mi naposled ni ostalo drugega, sem se odločil in zahteval od nje, da me eno uro posluša, ne da bi me prekinila. S silno težavo se je vdala.

Dal sem ji štiri in dvajset ur časa, da se je v duhu pripravila na ta korak. Ob določenem času me je sprejela blede in mračna. Pritisnil sem nanjo z vso silo svojega razuma. Razkrival sem ji resnico za resnico, trgal in razgaljal njene laži, na katerih si je zgradila svojo premoč nad mano, prikazal ji vso absurdnost najinih medsebojnih odnošajev. Steber za stebrom se je podiral v njej — čutil sem to po bledici v njenih licih in po njenem grozničavem pogledu — stvari so začele zavzemati v njeni duševnosti svoje pravilno ali vsaj pravilnemu bližje mesto, in naenkrat je morala obstati pred njenimi očmi resničnost v vsej svoji pusti in vsakdanji goloti. In kakor da jo je oblila groza pred tem togim, nepremičnim licem dejstev, se je mahoma vsa stresla in dejala: 'Tega ne morem prenesti, v tem stanju ne morem več živeti. Če ostanem pri tem pogledu na svet, ni zame drugega izhoda, nego da se končam.' Tedaj sem obupal, da bi mogel kdo prenesti resnico, ki je prešibek zanjo. Bil sem zadnjič in končno veljavno premagan. Moja prva misel je bila: pobeg! Pritajil sem se in potuhnil. Nič več ni bilo moje odnehanje popustljivost razsodnejšega, nič več ni bilo slabost. Bilo je samo sredstvo, da jo zazibljem v občutje varnosti. Od tedaj mi roji dan za dnem samo ena misel po glavi: da bi se iztrgal vezem in pobegnil v svet. Včasih, sredi noči, se nenadoma zbudim, ves pretresen, in zazdi se mi, da čujem glas, ki me poziva na pot. Ves vročičen planem kvišku: toda pogled na ženo in otroka me zadrži. Ves truden in upehan omahnem nazaj in do jutra ne zatisnem očesa. Toda v svojem srcu nosim gotovost, da pride dan, ki mi bo dal moč, da bom zaklical s pesnikom: 'Was schert mich Weib, was schert mich Kind, ich trage weit besseres Verlangen...' In tedaj bom kakor Platonov Eros, 'trd in bosonog in brezdomec, zmerom počivajoč na tleh in brez odeje, speč pred vrati in po cestah na prostem, ... hraber in drzovit in podjeten, silovit lovec, neprestano spletke kujoč in hlepeč po spoznanju in iznajdljiv, išoč vse življenje modrosti, silen čarovnik, poznavalec strupov in sofist', zdrvil preko sveta, ne meneč se za vezi te zemlje, niti priznavajoč in spoštujoč zakonov množice, neodvisen in prost, služeč samo enemu: svojemu notranjemu glasu. In na ta dan, vidiš, se sedaj v duhu pripravljam. In kakor je iskal nekoč poznejši izumitelj Archimedove točke človeškega spoznavanja, Descartes, bežeč preko sveta zdaj kot vojščak, zdaj kot brezdomski pustolovec, trdne opore, ob kateri bi zasukal os človeškega duha, in jo našel naposled v že od Avgušтина slutenem stavku 'Cogito, ergo sum', tako čutim tudi jaz nad seboj povelje, da se vržem v kaos, poiščem v njem neko stalnico in uredim ob njej današnjemu času primerno podobo sveta. Temu diktatu služiti je moje najvišje in najnepremag-

ljivejše hrepenenje. In ničesar ne najdem, kar bi se mu lahko postavilo kot enakovredno ob stran. Slišal si sedaj, kaj se godi v meni.“

Umolknil je in žarenje v njegovih licih in plamen v njegovih očeh sta začela polagoma pojemat. Tudi kretnje rok so se mu umirile. Pogled je obrnil od mene stran in ga uprl predse v mizo. Ko je videl, da ne rečem ničesar, je dejal s tihim glasom:

„To, kar sem ti sedaj pripovedoval, bodi, kakor da nisi slišal ničesar. Kadar zavre vino v sodu, tedaj išče, kamor bi se razlilo. Gorje sodu, če ni našlo izhoda. Tak izhod si mi bil danes ti. Drugega pač nisem imel, ki bi mu bil lahko zaupal. Tudi jaz sem človek. Bolest pa najde hladila najlaže v izpovedi proti sočloveku. Torej — kakor da ti nisem ničesar povedal.“

Plačala sva in odšla v večernih zarjah z Rožnika proti Ljubljani.

NOVO ŽIVLJENJE

J O Ž E K R A N J C

7

(Nadaljevanje in konec.)

V tem nežnem stanju je prišel iz cerkve. Ves sključen, s pobožnim izrazom na obrazu in nekoliko drhteč od hladu cerkve, je kar mižal, ko se mu je razlila toplota solnca po telesu in ga zavila v svoj vroči nevidni plašč. Na stopnicah je obstal in s polodprtimi očmi pogledal po cesti navzdol. Kakor da se je težak kamen zvalil z njegovih ram, je slastno vdihnil vase zrak in se pretegnil.

Polglasno si je rekel: Dà! in že je stopal po stopnicah navzdol.

— Kar domov pojdem. In ji vse povem.

Toda že mu ni bilo nekaj prav. Nekam obotavljal se je in ko je bil že na cesti in je napravil nekaj korakov, je obstal.

— Po kaj domov? Sedaj otrok spi. Motil bi ga. Naj spi, naj spi . . . , se je na lepem sam sebi zlagal.

In ker s to tolažbo ni bil takoj zadovoljen, je mislil dalje:

— Vso stvar še enkrat pretehtam. Premislim, kako ji bom povedal, da me ne bo napačno razumela.

Še mu ni bilo dovolj, zato je dodal:

— Narava je tako lepa. Vsa polna je krasote, človeka še boljšega napravi.

In ker se ni spomnil, da bi šla v naravo lahko tudi Adela ž njim, se je hipoma premislil in že je izginil v sosedno ulico.